

הרב יוסף אביאור

גרות וגרים - הנפש אשר עשו בחרן¹

להכנס תחת כנפי השכינה, הוא, שרש הגרות ומהותה, ומי שעושה זאת ונכנס לחסות תחת כנפי השכינה הוא בבחינת גר המתגייר. אותו גר שנתגייר אינו רק מי שעזב דרך אחת ועבר לדרך אחרת, הוא באמת יצירה חדשה, כי 'גר שנתגייר כקטן שנולד' (ויבמות מח, ב). ומי שהדריך את המתגייר והורה לו את הדרך ילך בה, הוא בבחינת מי שעשאו, יצרו ובראו. ומהי משמעותה של עשית נפשות - "הנפש אשר עשו בחרן"? זהו לשון הספרי (ואתחנן לב):

הלא אם מתכנסים כל באי העולם לבראות יתוש אחד ולהכניס בו נשמה אינם יכולים! אלא מלמד, שהיה אברהם אבינו מגיירם ומכניסם תחת כנפי השכינה. ובדומה לכך (סנהדרין צט, ב):

כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, שנאמר: "ואת הנפש אשר עשו בחרן".
זוהי המשמעות של עשית נפשות. מדובר בעיצוב האדם ואישיותו, ואין עיצוב גדול מהכנסתו תחת כנפי השכינה. עשית נפשות, הוא המונח הראשוני בו משתמשת התורה כדי להביע תהליך של התגיירות, שהיא לידה חוזרת של האדם ועיצובו מחדש.

כיצד משתלב המונח 'גר' השגור על פינו, ומה הוא בא להשמיע בצד הביטוי 'עשית נפשות'? להלן יתברר שזהו מושג מגוון מרובה משמעויות.

גר: זר - ארעי

'גר' הוא מי שמתגורר בארץ לא לו, עזב את סביבתו ויושב בסביבה זרה לו. זהו המובן הראשוני של המושג 'גר'. כך בבראשית טו, יג: "ויאמר לאברם: ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה" — זרעו של אברהם יגור בארץ לא לו; הוא יהיה שם גר, כי הגר הוא זה שגר בארץ לא לו. רש"י (שמות כב, כ) פירש: "כל לשון גר - אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם". במקום אחר (שמו"ב א, יג) אנו מוצאים שהמלה 'גר' מובאת כתשובה לשאלת מקום המגורים - "ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה? ויאמר: בן איש גר עמלקי" - "עקר משמעו של לשון 'גר' הוא תושב היושב שלא בארצו, אלא בארץ אחרת" (דעת-מקרא).

1. מתוך: עמך עמי ואלקיך אלקי - 'גרות והלכות גרים', יוסף אביאור. ראה פרק אחר ב"טללי אורות" ד עמ' 54.

הגר אינו רק זר במקומו החדש, אלא משך שהותו שם הוא מצמצם וקצר, ומשום הזרות ישיבתו שם ארעית - "למה תהיה כגר בארץ, וכאורח נטה ללון" (ירמיה יד, ח). הוא מקביל ודומה לאורת שנטה ללון, ולאחר מכן ממשיך לדרכו. המקום אליו הגיע אינו מקומו - "שהגר לא יקפיד על הנעשה בארץ, מצד שאינו מתושבי הארץ" (מלבי"ם, שם). שהותו שם היא כה ארעית, עד שהיא כצל החולף במהרה - "כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו, כצל ימינו על הארץ" (דברי הימים א כט, טו). "גר אנכי בארץ, אל תסתר ממני מצוותיך" (תהלים קיט, יט) - "הלא אני בארץ כגר הזה, שמעט זמן יושב במקום גרותו ושואף הוא אל מקום מולדתו" (מצודת דוד).

גר: גור - גרייר - גרר - להתגרות

משמעות המונח גר נעוצה בשרש ממנו הוא נגזר. פרשנים גזרו משרשים שונים את הביטוי גר, ואכן כל המשמעויות, כפי שנראה להלן, מצטרפות, וכולן יחד מציגות את המונח גר מכל צדדיו ומתגלה לנו אז תמונה שלמה ומלאה.

לפי הרד"ק ב"ספר השרשים", גר הוא משרש גור, ומשמעותו: מגורים, דירה. מן השרש הנ"ל הוא גוזר מכלול מגוון של ביטויים המתייחסים למגורי האדם, אשר 'גר' הוא אחד מהם. ובלשונו (בשרש גור):
וכן כל גר שהזכירה תורה - שהוא גר בארץ ישראל, שקבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה.

אנו מוצאים במדרש גישה דומה לזו של הרד"ק המזהה את הקשר בין גרות ומגורים -

דבר אחר: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" - אברהם גייר גיורים, הדא הוא דכתיב (בראשית יב, ה): "ויקח אברם את שרי אשתו ... ואת הנפש אשר עשו בחרן" ... ללמדך, שכל מי שהוא מקרב את הגר כאלו בראו ... ומה תלמוד לומר "אשר עשו" אלא מלמד שהיה אברהם אבינו מכניסן לתוך ביתו, ומאכילן ומשקן ומקרבן, ומכניסן תחת כנפי השכינה. יעקב גייר גיורים, דכתיב (שם לה, ב): "ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו, הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם ... ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם". ביצחק לא שמענו, והיכן שמענו ביצחק? דתני ר' הושעיה רבה בשם ר' יהודה בר' סימון: כאן כתיב "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" - מאי 'מגורי אביו' מגורי אביו. (בראשית רבה פד, ד)

יש כאן הצגת מונה משותף בין גיור למגורים. ובאמת זהו המסלול וזהו הדרך - קודם מעתיקים את המגורים לסביבה חדשה שיש מידת מה של הזדהות איתה, ואולי אחר כך במשך הזמן משלימים את התהליך ומתגיירים גיור מלא.

לדעת בעל "הכתב והקבלה" (ויקרא טז, כט) לשרש גור יש משמעות נוספת, הקשורה אל ענינו של הגר. שרש זה מציין אסיפת הנפזרים וחבורם יחד, כענין "כי הנה ארבו לנפשי, יגורו עלי עזים" (תהלים נט, ד) - וכבר ישמש המקרא אל הגירות וההתייחדות לשון התחברות ... "ונלוה הגר אליהם ונספתו על בית יעקב" (ישעיהו יד, א). כלומר, הביטוי גר מציין את חיבורו של הגר וצירופו אל החברה החדשה, אליה הוא מצטרף.

לעומתם, רואה אבן-עזרא (תהלים לז, לה) את שרשו של המונח גר כנובע משם העצם גרגיר.

"ראיתי רשע עריץ, ומתערה כאזרח רענן" ... וטעם אזרח - כאלו בעל ענפים רבים, וכמוהו מי שיש לו משפחה רבה. והפך זה הגר, כי הוא כמו גרגיר נכרת מהעץ.

מי שקבוע ותיק ומעורה בסביבתו, משפחתו בודאי רבה ומסועפת; לעומת הגר, שהוא חדש וזר בסביבתו והוא כגרגיר קטן.

וכן רבינו בחיי בפירושו לתורה בכמה מקומות, ואחד מהם בויקרא כד, כב): "הנכרי הבא מארץ אחרת ונפרד מארצו נקרא גר, מלשון גרגיר הנפרד מן האילן."

בעל "הכתב והקבלה" מביא את דבריו של רבי נפתלי ויזל בפירושו לספר ויקרא טז, כט, המציין כי שרשו של גר הוא מן הכפולים - גר ר. ולדעתי שרשו גרד, מן הכפולים, מענין לשון חכמים "גורר אדם מטה" ... וכן, "מגררות במגרה" (מלכים א ז, ט), כי כלי המגרה נמשך מצד לצד, וכן הגר מתגורר מפה לפה ... וכמו קן, שן - שרשם קנן שן, כן גר שרשו גר ר. (מצוטט מהמקור).

וכן בעל "שפת אמת" (פר' ויחי עמ' 264; פר' בא תרל"ד עמ' 25) רואה את מוצאו של המונח גר מן השרש גר ר, הבא מן הכפולים, אך הוא מתייחס למשמעות המהותית של הגרירה, ולא דוקא לאירועים החיצוניים המתרחשים עם הגר -

וגר לשון המשכה, כמו מעלה גרה (רש"י ויקרא יא, ג), שגם מה שנקרא גר מי שמגייר עצמו גם כן על שם זה, שמוציא נקודה קדושה שהיה נטבע באומות.

אנו גוררים ומחלצים את הנקודה הקדושה הלכודה בין האומות באמצעות הגיור, ומחזירים אותה אל חיק הקדושה, לעם ישראל.

בפירוש נוסף של בעל "הכתב והקבלה" המונח גר מקורו במשמעות **התגרות** -

הנכרי, שמנעוריו טעם כל האיסורים בהיתר, כי לא הוזהר עליהם, אם זה יסכים בדעתו לקבל עליו דת הישראלי ומתייחד, כמה מתגברת בנפשו המלחמה הפנימית. כי בכל רגע יגורו בו מלחמות התאוות החומריות בהשתוקקות ללכת אחרי שרירות

לבבם, כפי הרגלו מנעוריו עד היום הזה. הנה ראוי לקרותו גבור ואיש מלחמה. וזהו בעצמו שם גר, ענין חרחור ריב ומדון שמתחדש בנפשו כל רגע. גר מלשון "והתגר בו מלחמה", "שומרי תורה יתגרו בו".

במונח גר אנו מציינים את ההתמודדות המתמדת המתרחשת בלבו של הגר. אורח חייו בעבר לפני גירו אינו סר לגמרי, ומגרה אותו לחזור אליו, והוא נלחם ומנצח.

אדם הופך להיות גר מסיבות שונות - יש שהוא בוחר במהלך הזה; ויש שהוא אנוס להמלט ממקום מגוריו, כופים עליו לעשות זאת, והוא הופך לגר במקום מקלטו. יש שהוא עושה זאת לזמן קצר, ויש שהוא עושה זאת לתקופה ממושכת או לצמיתות. למעשה, אין זה משנה מה היא הסיבה שגרמה למישהו להיות גר, או לאיזה משך זמן הוא עושה זאת - כל מי שהעתיק מגוריו למקום אחר והתיישב במקום זר לו, נתשב לגר. אך באשר לתהליך התערותו וקליטתו של הגר בסביבתו החדשה יש להבחין אם הגרות היא מרצון או מאונס, למשך זמן או לצמיתות. מי שעשה זאת בבחירתו וברצונו החפשי, יקל לו בודאי להטמע בסביבתו החדשה.

ותלד בן, ויקרא את שמו גרשם, כי אמר גר הייתי בארץ נכריה.
(שמות ב, כב)

משה רבינו נודד ממקומו למקום אחר מתוך אונס, וזה נרמז בשם שקרא לבנו. בנו נקרא גרשם, כלומר, הוא מגורש מארצו לארץ אחרת.

ולזה קרא לבן הראשון גרשום לרמוז אל היותו מגורש מארצו ומעמו. (אברבנאל, שם)

כי מי שדר חוץ מארץ מולדתו ברצון נפשו נקרא גר, לא מגורש. אבל מי שגר שם על כרחו או שלא לרצונו הוא מגורש באמת.

(הכתב והקבלה, שם)

אבל משה עדיין היה נרדף מהמלוכה, שהרי אינו יכול לשוב

לביתו. (העמק דבר, שם).

גר ותושב

המונח גר אינו מופיע במקראות לעצמו, ללא שום תוספת לידו. פעמים רבות יתלזה אליו שם עצם או שם תאר, שירחיבו ויעמיקו את מימדיו ומשמעותו. אחד הביטויים המופיעים ליד המונח גר הוא שם העצם "תושב". הוא לא רק מתאר את המונח גר, אלא מתחבר אליו ומרחיב את משמעותו הראשונית ומוסיף עליה. אין זה הביטוי המשולב המופיע בדברי רז"ל - גר תושב. כאן תושב הוא מונח לעצמו, המצטרף אל המונח גר, לעומת הצמד גר-תושב, שמשמעותו שונה.

גר ותושב אנכי עמכם, תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי

מלפני. (בראשית כג, ד)

אברהם הוא גר בבחירה וברצון, ולכן איננו גר בלבד, אלא גר ותושב.

הוא גר הבא להתיישב במקום החדש ברצונו ובבחירתו, וכדברי המדרש (בראשית רבה נח,ו):

גר - דייר, תושב - מארי ביתא (בעל הבית). אם רציתם - גר, ואם לאו - מארי ביתא, שכך אמר לי הקדוש ברוך הוא (בראשית טו, יח) "לזרעך נתתי את הארץ הזאת".

העולה מדברי המדרש, כי תושב הוא תוספת והרחבה למונח גר. בה בשעה שהגר הוא דייר ללא התערות מלאה, התושב הוא חלק בלתי נפרד מהחברה החדשה, וברבות הימים הוא עשוי להיות מנהיג ואדון לה. אברהם הוא גר ותושב, וכפי שמפרש רש"י את הכתוב: "גר מארץ אחרת, ונתיישבתי עמכם" -

המכוון לומר, שהגם שאני גר ואיני מכם, אף על פי כן הריני תושב. (אור-החיים, שם).

מארץ נכריה באתי לגור כאן ונתיישבתי עמכם. (רשב"ם)

כלומר, גר אנכי מארץ אחרת שבאתי להתיישב עמכם. (ר' בחיי) שבאתי להשתקע, לא לגור בלבד. (ספורנו)

עם היותי גר מארץ אחרת, תושב אני עמכם, כי דעתי לישיב פה. (אברבנאל)

"והארץ לא תימכר לצמיתות, כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי" (ויקרא כה, כג) - כי אין אתם בעלי הארץ: אתם בה כגרים ותושבים, שאין להם זכות קנין בארץ, אלא נחלתם שכורה להם. אדוני הארץ האמתי אני הוא, ומותר לכם להשתמש בה רק לפי התנאים שאני קובע. (הרטום)

כמובן שמדובר בגר הבא להתיישב במקומו החדש ולהתערות בו, ולכן הוא גר ותושב, ולא גר בלבד. למרות שהוא גר ותושב, עדיין אינו אזרח - מונח המציין את המציאות של מי שאינו גר.

שמעה תפלתי ה', ושועתי האזינה; אל דמעתי אל תחרש, כי גר אנכי עמך, תושב ככל אבותי. (תהלים לט, ג)

"גר ותושב - הוא איש שבא אל ארץ נכריה, וחוסה בבני הארץ, והם הסכימו שישב עמהם בארצם הוא ובניו אחריו. ואף על פי כן, ישיבתו נחשבת לישיבת עראי, ואין הוא נעשה לאזרח הארץ, לא הוא ולא בניו אחריו, אפילו לאחר דורות רבים" (דעת-מקרא).

גר הגר בתוכם / גר הגר אתכם / והגר אשר בקרבך / גר ההלך בקרבם / וגרך אשר בקרב מחניך / יגור אתך גר

כפי שהזכרנו לעיל, מופיע במקראות המונח גר מלווה בשמות תואר ובביטויים המצטרפים אליו, המרחיבים את משמעותו. הם אינם מרחיבים את משמעותו בלבד, אלא חושפים מימד אחר, עמוק יותר של המונח גר. זוהי רמה אחרת של גר, מדובר כאן בגר הבא להיות חלק מכם, הוא בחברתכם, בקרבך ובקרב מחניך בתוכם, אתכם. לא רק גר

אלא גר מיוחד, זה הגר בתוכם. מי הוא הגר הגר בתוכם? זהו גר המעורה עמכם התערות מלאה, הוא זה שרוצה ומתאמץ להיות בדיוק כמוכם.

"תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם" (שמות יב, מט) - זה הגר הוא גר צדק, לא גר שער. (אבן עזרא) לא מדובר כאן בסתם איש זר המצוי ביניכם, אלא במישהו שמצטרף אליכם צירוף מהותי, מדובר בגר צדק.

והיתה לכם לחוקת עולם, בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכם, וכל מלאכה לא תעשו, האזרח והגר הגר בתוכם. (ויקרא טז, כט)

"ויש גי' מיני גרים: הא' שגר בעיר איזה ימים והולך לו; והב' שהתיישב בעיר ונהג במנהגיו הראשונים, וזהו גר תושב; והג' שהתיישב וקבל עליו תורה ומצוה והיה כאחד מאזרח הארץ, וזהו גר צדק. ועליו נאמר והגר הגר בתוכם - להבדילו מן הגר המתגורר על איזה ימים ומגר תושב. וכן נהגה בכל המקומות, כמו 'וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה' (שמות יב), 'תורה אחת יהיה לכם ולגר הגר בתוכם' (שם מח), עכ"ד. ונראין דבריו ממש" (הכתב והקבלה מפי רבי נפתלי ויזל).

המונח המאוחר שהטבע על ידי רז"ל, גר צדק, מצוי כבר בכתובי המקרא בניסוח אחר, שונה מזה שהם טבעו. ניתן לזהות אותו כאשר סמוך למונח גר מופיעים ביטויים המציירים ומתארים גר מיוחד, שהוא חלק בלתי נפרד של עם ישראל.

דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם: איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם, אשר יקריבו לה' לעולה. (ויקרא כב, יח) לא כתיב 'ומן הגר בתוכם', כמו דכתיב בפ' אחרי בשלשה מקומות, אלא דייק הכתוב "הגר בישראל" - שכבר נתגדל בקרב ישראל והשיג מעלת ידיעת אלקים. דעולה באה לתכלית להשיג דעת אלקים. (העמק דבר)

הנצי"ב רואה בביטוי 'בישראל' ציון של שלב נעלה יותר, מעבר לביטוי 'ומן הגר בתוכם'. למרות ש'הגר בתוכם' מציין גרות המבטאת התערות מלאה בעם ישראל, הרי 'הגר בישראל' מציין שלמות גדולה יותר בתוך השלב הזה.

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך, אתה והלוי והגר אשר בקרבך. (דברים כו, יא) אתה והלוי - חביב חביב קודם. אשר בקרבך - זה גר תושב, שנאמר "עמך ישב בקרבך", כי הוא אינו גר, אבל הוא יושב בקרבך. (הגר"א: אדרת אליהו)

הגר"א מבחין בין הביטוי 'בתוכם' לבין הביטוי 'בקרבך', בעוד הראשון מציין גר המעורה בתוכם התערות מלאה, מציין הביטוי 'בקרבך' מישהו

אשר חי לידך, אבל לא כאחד מכם.

לעני ולגר / הגר היתום והאלמנה

בעשרים ואחד כתובים במקרא נזכר הגר בסמוך וליד בני אדם המשתייכים לרובד חברתי הנזקק לתמיכה ולסיוע. מדובר בחבורה שאינה חזקה די הצורך, ולכן היא מועדת יותר להפגע. התורה מצווה אותנו ציוויים רבים, מורה לנו ומדריכה אותנו להתייחס לאלמנה, ליתום, לגר ולעני כהלכה, לדאוג למחסורם ולא לקפח אותם. וכל זאת בהדגשה יתרה, משום שהם מועדים להפגע יותר מאחרים.

וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב

אותם אני ד' אלקיכם. (ויקרא יט, י)

והגר הוא גר צדק שקיבל עליו לקיים כל התורה. וזכרה אותו התורה, לפי שיתכן יותר שיהיה עני, כי אין לו חלק ונחלה בארץ, לפי מה שיתבאר, כי מה שיקנה מן הקרקעות ישוב לבעליו בעת היובל. (רלב"ג)

לדעת הרלב"ג, הגר הוא במעמד של עני. הוא אינו דומה לבן אחד השבטים, ומשום כך הוא חסר נחלה, ומי שחסר נחלה הוא עני.

עני וגר הם שני סוגי אנשים שאין להם שדות וכרמים - הראשון מפני שאולץ למכר את נחלת אבותיו מחמת דחקו, והשני מפני שבא מארץ אחרת. לפי תנאי חייהם של אבותינו, שכל פרנסתם באה מבעלות על הקרקע, היו העניים והגרים מתפרנסים בדחק מעבודה כשכירים, ולא תמיד היו משתכרים די פרנסתם. (הרטום)

עושה משפט יתום ואלמנה ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה.

(דברים יח)

והוא פונה באהבה אל הגר, שעזב את העולם האלילי כדי להילוות אליו ואליכם. הגר ויתר על כל הקשרים החברתיים והלאומיים שהיו לו עד כה; הוא נטול עבר ומחוסר זכות אבות, אך התעורר בלבו רחש טהור הראוי למעלת האדם. הוא נמלט אל ה' ומשליך את יהבו עליו, ולבו סמוך ובטוח שה' לא יתנכר לאדם שבו; וכאשר הוא פונה אל ה' בכיסופי אנוש, יקבל ה' אותו בקירבת בריתו. ה' אוהב את הרגש האנושי שבאדם המביא אותו להימלט אל ה', והרי הוא נותן לו "קיום ומעמד אזרחי", שביטויים לחם ושמלה. גם יעקב כולל בלחם ובגד את כל האושר הארצי שיש לצפות לו מאת ה'. (הירש)

ריבוננו של עולם אוהב את הגר במיוחד, כי הגר מבקש את חסותו, ומי שמבקש חסות מד' יתברך יקבל אותה מלוא חפנים. הגר, בדומה ליתום והאלמנה, הוא מאלה שמקבל תשומת לב מיוחדת של ההשגחה האלקית. דרכו החדשה, המתבטאת בויתור על קשריו בעבר והיותו לבד, היא

שגורמת לכך.

ומפני זה הוא עושה משפט השפלים החלושים כשיהיו עשוקים, והם היתום והאלמנה. "ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה" - רצונו לומר, שהוא משגיח על הנרדפים, כמו הענין בגר שאין לו עוזר מפני שאין לו קרובים. הנה השם יתעלה ישגיח בו לתת לו לחם לאכול ובגד ללבוש. (רלב"ג)

והוא מראה את צדקתו במיוחד ביחס לחלשים, כגון אלמנה, יתום וגר, מספק את צרכיהם ונותן להם לחם לאכול ובגד ללבוש. (הרטום) הגר, כפי שאמרנו, נכלל בקבוצת החלשים, הנרדפים והשפלים, והוא כמותם זקוק להשגחה מיוחדת.

ובא הלוי, כי אין לו חלק ונחלה עמך, והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך, ואכלו ושבעו, למען יברכך ד' אלקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה. (דברים יד, כט)

"ומעשר זה יהיה ללויים, לגרים, ליתומים ולאלמנות, כלומר לעניים. על כן הוא נקרא בלשון חכמים מעשר עני" (הרטום).

ושמחת לפני ה' אלקיך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך, והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך, במקום אשר יבחר ה' אלקיך לשפן שמו שם. (דברים טז, יא)

"על הגר, היתום והאלמנה נאמר כאן: 'אשר בקרבך' — אין להם מסגרת משפחתית, והם ימצאו את המסגרת הזאת על ידי שייקלטו בקרבכם" (הרש"ך הירש).

לא תטה משפט גר יתום, ולא תחבול בגד אלמנה. (דברים כד, יז)

"רוצה לומר, גר צדק ויתום. והזהיר עליהם מלהטות משפטם, כי לשפלותם אולי לא יזהר הדין מלהטות משפטם, כי אין בשער עזרתם. ולזה הוסיף זאת האזהרה לדין עליהם" (רלב"ג). יש לחזור ולהזהיר גם בתחום המשפט, להזהיר במיוחד מלפגוע בחלשים ולהטות את דינם, ואף הגר נכלל ביניהם.

ואמרת לפני ד' אלקיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי. (דברים כו, יג)

"ולגר ליתום ולאלמנה — זה מעשר עני" (רש"י).

ארוד מטה משפט גר יתום ואלמנה, ואמר כל העם אמנו. (דברים כז, יט)

"רוצה לומר: אפילו עשירים הזהיר בזה, כי מפני שפלותם יקל לדין להטות משפטם" (רלב"ג). "כי אין להם עוזר ... והזכיר הגר גם היתום והאלמנה - כי אם יטה הדין משפט אחרים, יערערו עליו ויפרסמוהו; והגר והיתום והאלמנה אין להם כח" (אבן עזרא).

הנביאים הדגישו, כאשר הם פנו אל העם להדריכו בדרך הנכונה, להזהר

מאד מלפגוע בחלשים ומלהרע לחסרי המגן - ליתום, לאלמנה, לעני ולגר. כאשר הם הבחינו בירידה המוסרית של העם, כשהגזל והאונאה פשו, הם ציינו בתוכחתם כי מעשיהם הרעים של החוטאים היו בעיקר מכוונים לאוכלוסיה החלשה, ותבעו מהם לחזור מדרכם הרעה.

גר יתום ואלמנה לא תעשקו ודם נקי אל תשפכו במקום הזה

ואחרי אלהים אחרים לא תלכו לרע לכם. (ירמיה ז,ו)

"הגר, היתום והאלמנה הם בני האדם החלשים ביותר שבחברה, ולכן קל לעשקם ולקפחם. משום כך התורה מזהירה במיוחד עליהם, שלא להונותם" (דעת מקרא).

עם הארץ עשקו עשק וגזלו גזל ועני ואביון הונו ואת הגר

עשקו בלא משפט. (יחזקאל כב,כט)

"מי שחזק מחבירו, עושקו וגזלו, כי אין משפט בעיר" (רד"ק).

ואלמנה ויתום גר ועני אל תעשקו, ורעת איש אחיו אל תחשבו

בלבבכם. (זכריה ז,י)

"זכר אלו, לפי שהם תשושי כח, ונוח לעשקם ולגזלם" (מצודת דוד).

ה' שומר את גרים, יתום ואלמנה יעודד, ודרך רשעים יעות.

(תהילים קמו,ט)

"הגרים הם הדרים בארץ נכריה, רחוקים מבני משפחתם ואוהביהם, ואין להם שומר מבני אדם, שיגן עליהם מפני הרשעים התקיפים, ואולם ד' שומר אותם. הגרים נזכרים בהרבה מקראות יחד עם היתומים והאלמנות כחלשים חסרי הגנה שהרשעים עושקים אותם, והצדיקים יראי ה' מצווים לרחם עליהם ולהיטיב עמהם" (דעת מקרא).

האזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת

הגר המתגייר הוא מי שנכנס תחת כנפי השכינה ומשתלב בקדושת ישראל באמצעות התורה ומצוותיה. אמש הוא היה נכרי, והיום - כתוצאה ממהלך ההתגיירות - הוא נולד מחדש אל תוך עם ישראל, והופך להיות חלק ממנו. החובות והזכויות המוטלות וניתנות לבן-ישראל מוטלות וניתנות אף לו. הוא נולד מחדש, והפעם כבן-ישראל. ענין זה שייך לשרשי מעשה ההתגיירות. מדוע מצאה התורה לנכון להזכיר את חובת הגר במצוות התורה רק בחלק מצומצם מהן? היה מקום או לא להזכירו כלל, כי הרי ישראל הוא לכל דבר; או לחילופין להזכירו בכולן? השאלה היא גם שאלתו של המלבי"ם (פר' ויקרא, התורה והמצוה קצא):

ועתה יקשה, למה פרטה התורה במקומות הרבה חיוב של הגר ביחוד? ... ללמד, שבכל מקום שלא כתיב בני ישראל, שוה הגר לאזרח בלא ריבוי. אבל בכל מקום דכתיב 'בני ישראל' צריך ריבוי.

אך עדיין לא קיבלנו תשובה לשאלה: מדוע יוזכר הגר בחלק מהמצוות, ולא באחרות. המלבי"ם ענה על השאלה **מתי** יוזכר הגר, אך לא על

השאלה מדוע הוא מוזכר דווקא באותם מקומות - מדוע ייזכר בן-ישראל, ובעקבותיו אנו נאלצים להזכיר גם את הגר?

בשבעה עשר ענינים בתורה נזכר הגר, ונבחנום אחד לאחד:

יום הפיפורים (ויקרא טז, כט): והיתה לכם לחוקת עולם, בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכם, וכל מלאכה לא תעשו, האזרח והגר הגר בתוכם.

היה עולה על דעתנו, שיש לעשות הבחנה בין חובות הכהנים ביום הכיפורים לבין ישראל שאינם כהנים, לחייב את הכהנים ולפטור את ישראל. הרי הפרשה מתחילתה עוסקת בכהנים בלבד. לו השמטנו את האזרח והגר מהפסוק הנ"ל, ומשאירים את הביטוי 'לכם', היינו מפרשים שהמדובר בכהנים בלבד. לכן פרטה התורה את כל חלקי האומה, לחייבם במצוות יום הכיפורים. לכן כללה ביניהם גם את הגרים.

עוד נראה ליישב טעם הכתוב, שהוצרך לפרט כל הפרטים, לצד שהוצרך לפרט הכהנים, כמו שפירשנו בתיבת 'לכם'. מעתה חל עליו לפרט גם האזרחים, לבל יבוא הטעות כי לכהנים לבדם יצו ה', ואחר שכן, חל עליו לפרט כל הנרמזים בפרשה. (אור החיים)

איסור הקרבה מחוץ למשכן (ויקרא יז, ח) - איסור זה ביסודו שימש כמחנך וכמתרגל את עם ישראל להקריב את קרבנותיו לה' בלבד, ולא לשום גורם אולתו. ישראל היו אז מצויים בתקופת מעבר ערב כניסה לעול תורה ומצוותיה, ועליהם היה להשתחרר מהמסילות העקלקלות אליהן הורגלו. ומכאן, הגר, הדומה לישראל, הנכנס תחת כנפי השכינה, יש לחזור ולהדגיש במיוחד כי עליו להקריב קרבנותיו לשם ה' בלבד.

והזכיר הגר, שלא יעזבו ישראל שיזבח הגר לעבודה זרה בארץ ישראל. (אבן עזרא)

איסור אפילת דם, מצות פיסוי הדם, איסור הקרבת בעלי מומין וכן איסור ההקרבה למולך הם מצוות בהן יש לחוש שמא יקשה על הגר לפרוש מהן, או לעשותן, עקב הרגליו מאז היותו נכרי. ולכן אף בהן הדגישה התורה את חובת הגר, כדי לחזקו בהשתלבות המלאה בעם ישראל.

פסח (במדבר ט, יד): וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה', כחוקת הפסח וכמשפטו כן יעשה. חוקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ.

לדעת הרמב"ן היה מקום לחשוב שהציווי הוא רק על הגר היוצא ממצרים לקיים את מצוות הפסח, כי אף הוא היה שותף לניסים שהתרחשו עמנו בצאתנו משם. אך אלו שהצטרפו לעם ישראל לאחר מכן במדבר או בארץ ישראל, יהיו פטורים ממצוה זו, כי היא מיועדת רק לאלו שהיה להם חלק בהתרחשויות ולא לאחרים. ולכן חזרה התורה והדגישה את

חובתם במצוה זו, גם לאלו שהצטרפו לעם ישראל לאחר מכן ללא יוצא מן הכלל. וזה לשונו:

וטעם "וכי יגור אתכם גר" - לצוות הגרים בפסח זה של מדבר, כאשר יצוה בו לישראל. ויתכן כי מה שאמר בסדר בא אל פרעה (שמות יב, מח) "וכי יגור אתך גר ועשה פסח", הוא על פסח מצרים, כי הפרשה ההיא על פסח מצרים נאמרה כאשר פירשתי שם. והיה במשמע, כי הגרים היוצאים ממצרים, ערב רב, יעשו פסח, שאף הם היו באותו הנס, אבל המתגיירים אחרי כן במדבר או בא"י לא יתחייבו בפסח, שלא היו הם או אבותיהם בכלל, ואותנו הוציא משם. לפיכך הוצרך בכאן לחייבם בפסח דורות במדבר ובארץ.

כהמשך לדברי הרמב"ן, מוסיף בעל אור-החיים ומחזק את דבריו, כי יש לנו תקדים מביכורים, בו אנו פוטרים את הגר ממקרא ביכורים, מאחר ואינו יכול לאמר "הארץ אשר נשבע ... לאבותינו". לכן היה עולה על דעתנו לפטרו מחובות הפסח, כשם שאנו פוטרים אותו ממקרא ביכורים. אך - אומר בעל אור-החיים - אין הדבר כן. רצינו לשחררו ממצוות הפסח, כי הוא לא היה במצרים, אך אין זה מדוייק, שהרי הוא בנפשו, אף אם לא בגופו, היה שם. וזה לשונו (במדבר ט, יד):

עוד נראה לפרש, בהעיר עוד למה פרט הכתוב הגר במצוה זו מכל המצוות, והגם שאמרו ז"ל "אין לי אלא פסח שהשוה הגר לאזרח, בכל המצוות שבתורה מניין תלמוד לומר 'חוקה אחת וגו'" - עכ"ז למה לא בחר לפרט אלא במצוות פסח? אכן לצד שיש מקום לומר שאין הגר חייב בפסח, לפי שלא היה לא הוא ולא אבותיו במצרים, ואין מקום למעשה פסח אצלם, כי לא פסח ה' על בתיים במצרים. וזה דומה למאמרם ז"ל, שאמרו: "גר מביא ואינו קורא", שאינו יכול לומר וכו' - כמו כן הדבר הזה. לזה חידש הכתוב דין זה כאן, ואמר "וכי יגור אתכם גר ועשה פסח". הוסיף בו תוספת וא"ו פירוש, שהגם שאינו מהיוצאים ממצרים, אף על פי כן מלבד שצריך לעשות כל המצוות, ואף גם זאת "ועשה פסח וגו'". ודקדק לומר 'אתכם' לומר, שהגם שאתם רואים זה חדש מקרוב בא, עם כל זה **אתכם** הוא - כאחד ממנו, ויציאתנו ממצרים היתה גאולת עולם, גם לנפש הגר. הגם שלא היה בנגלה, היה בנסתר.

מנחה ונסכים לקרבן (במדבר טו, טו): הקהל, חוקה אחת לכם ולגד הגר, חוקת עולם לדורותיכם, ככם כגר יהיה לפני ה'.

הגר המצטרף לעם ישראל עלול ביודעין או בלא יודעין לייבא עמו מנהגי פולחן ממה שהיה רגיל אליהם בטרם התגייר. ולכן מדגישה התורה במצוות הקרבנות כי על הגר מוטלת החובה לשמור להקריב קרבנותיו רק בהתאם להנחיות התורה.

וזה אמנם כדי שהגרים לא יביאו לא"י מנהגיהם בעבודת אלהיהם. (שד"ל) ההדגשה, החוזרת גם בפסוק הבא, שאין הבדל, במה שנוגע לקרבנות, בין האזרח ובין הגר, באה ללמד כי גם לגרים לא יותר להקריב קרבנות שלא לפי דיני התורה, כדי שלא להכניס מנהגים זרים, שאולי לא יהיו לפי רוח התורה, אף אם כוונת המקריבים היא לכבוד ה'. (הרטום)

החוטא בשגגה (במדבר טו, כו): ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם, כי לכל העם בשגגה.

הגר מועד יותר מבן ישראל לחטוא בשגגה. הוא עבר מאורח חיים, שלא היה מונחה על ידי תורה ומצוותיה, לאורח חיים של תורה ומצוות. מעבר זה דורש חיזוק יתר שלא ימעד. וכן חיזוק נוסף כדי שלא יחטיא אחרים. והזכיר ולגר הגר, כי הגרים בחטא הזה מוכשלים תמיד ומכשילים את ישראל. (רמב"ן)

וכן הדבר גם ביחס לחוטא במזיד. ועוד הסבר מדוע נזקקה התורה לציין במיוחד את הגר כאשר היא מורה לנו את אשר עלינו לעשות אם נחטא בשגגה: הנכרי חייב לקיים את שבע המצוות שנצטוו בהן בני נח. על פי כללי מצוות אלו חייב הנכרי גם אם הוא חטא בשגגה, כאלו הוא חטא במזיד. עתה, לאחר שהוא התגייר, מדגישה התורה כי עקב השינוי במעמדו אין לחייבו על חטאיו בשגגה כמו חובותיו במזיד כפי שהיה בהיותו נכרי.

לפי דקודם גירותו היה חייב מיתה בעברו על אחת משבע מצוות בני נח אף בשוגג, דאזהרתן זו היא מיתתן, כמ"ש רש"י (מכות ט, א) "גר תושב או נכרי שהרגו נהרגין, ואפילו בשוגג, שאין בני נח צריכין התראה". לכן אתיא קרא ללמדנו, דכשנתגייר אשתני דיניו, ונדון כישראל, דלא לחייב על שגגתו רק קרבן. (הקבלה)

וכן באיסורי עריות, נוקב שם השם ודיינים - הן מן המצוות בהן נתחייב הגר עוד בתקופת היותו נכרי, במסגרת שבע מצוות בני נח. חובתו אז היתה שונה מחובותיו היום, ולכן יש צורך להזכירו במיוחד, כאשר התורה מצווה על מצוות אלו, ולקבוע כי חובותיו אינן מתבטלות, אך דרך עשייתן ופרטיהן משתנה.

פרה אדומה (במדבר יט, י): וכיבס האוסף את אפר הפרה את בגדיו, וטמא עד הערב, והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחוקת עולם.

מי שהתגייר ובא לגור בארץ ישראל, מקום הקדושה, יש צורך לזרוא. במיוחד יש לזרוא להתקדש ולהטהר, כי הוא בא להתגורר במקום השכינה. ולכן מזכירה התורה את הגר, בצוותה על דיני פרה אדומה, למרות שהוא מצווה על כך ככל ישראל.

בעבור היות ארץ ישראל קדושה כי הכבוד שם. (אבן עזרא)

וכן, כנראה, הדבר בקשר לטומאה כתוצאה מאכילת נבלה - הציווי המיוחד לגר בא כדי לזרז על עניני הטהרה, שהוא לא היה רגיל לה.

ביכורים (דברים כו,א): ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך, אתה והלוי והגר אשר בקרבך.

כפי שכבר הזכרנו, הגר מצווה לקיים את מצות הביכורים ככל בן-ישראל, אך הוא עושה זאת ללא מקרא-ביכורים, כי אינו יכול לומר "הארץ אשר נשבע ... לאבותינו". ולכן יש לפנות אליו במיוחד במצות ביכורים, כדי לציין את השווה שבו לישראל והשוונה ממנו.

מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותינו. (רש"י) דקשה לרש"י, והא גר חייב בכל המצות האמורות בתורה, ופשיטא דחייב בביכורים, ולא היה לו לכתוב אלא אתה והלוי. ומשני: מביא ואינו קורא, ולהכי חילק. (שפתי חכמים) או לחילופין, הכתוב הזכיר את הגר, כדי להדגיש שהוא מביא וקורא, משום שהוא רשאי לומר "האדמה אשר נשבעת לאבותינו", כי הוא צאצא לאברהם אבינו.²

הקהל (דברים לא,ב): הקהל את העם, האנשים והנשים והטף וגרד אשר בשעריך, למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. מצות הקהל, הרי היא כמעמד הר-סיני בזעיר אנפין. אחת לשבע שנים אנו נקראים להתייצב ולהאזין לדברי התורה, הנקראים מפי המלך, המשמש כשליח השכינה. המעמד הזה, מאחר והוא בבחינת מעמד הר-סיני, יש בו כדי לחדש בנו את החוייה והרשמים של המעמד הנשגב ההוא. ולכן טבעי הדבר שהתורה תחזור ותזכיר את הגר במיוחד במצוה זו, כי ההשתלבות בחוייה זו שייכת לשרשי מהלך ההתגיירות, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכותיו (חגיגה ג,ו):

וגרים שאינם מכירים - חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה, כיום שנתנה בו בסיני. אפילו חכמים גדולים, שיודעים כל התורה כולה, חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמוע, מכוון לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת, ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה, ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל. לאחר שסקרנו את מובנו של המונח גר, צרופיו השונים וההקשרים המגוונים בהם הוא מופיע, יש מקום לבחון את המונח המביע את היפוכו של הגר - **אזרח**.

2. עי' רמב"ם, הל' בכורים ד,ג: "הגר מביא וקורא, שנאמר לאברהם 'אב תמון גויים נתתיך' (בראשית יז,ח) - הרי הוא אב כל העולם כולו, שנכנסין תחת כנפי השכינה. ולאברהם היתה שבועה תחילה שיירשו בניו את הארץ."

אזרח

לעומת המונח גר, המציין זרות וארעיות, מופיע המונח אזרח. האזרח הוא מי שגדל בסביבתו, ומעורה בה היטב, שם טופח ושם גודל. לדעת הרד"ק (ספר השרשים) מקומו של המונח אזרח הוא תחת הגג של משמעות השרש זרח, והוא נגזר ממנו -

הוא התושב והקדמון בעיר, כי הוא מגולה לכל, וידוע מי הוא ומשפחתו. אבל הגר הוא מכוסה, ולא ידע אדם מי הוא ומי משפחתו.

האזרח, בגלל היותו בן המקום הוא גלוי וידוע, כזריחה החשופה ומפורסמת לכל.

מנחם בן סרוק כותב בספרו "המחברת", כי הביטוי אזרח מתייחס גם אל האדם וגם אל העץ, ובשניהם הוא מציין שרשיות - פתרונו - כאזרח רענן מתלחלח ומצמיח, כאשל הנשרש. ואזרח מאזרחי בני אדם, אנשי שרשים המה.

ראיתי רשע עריץ ומתערה פאזרח רענן. (תהילים לז, לה)
הוא העץ הלח והרטוב, שהוא מגולה ונראה ביופיו ובלחותו. (רד"ק, שם)

אזרח - ענין אילן הנטוע מזמן רב, והוא שאול מלשון 'כגר כאזרח' אשר יאמר על תושב הארץ. (מצודת ציון).

אזרח - העץ הנשרש במקום שנטע שם בתחלתו, ומזה אזרח הארץ על התושב. (מלבי"ם)

בעוד שלבעל המצודות הושאל השם אזרח מהאדם אל העץ, הרי שלפי המלבי"ם, המונח אזרח במקורו מתייחס אל העץ וממנו הושאל אל האדם. ולי נראה, אזרח - שהוא נטוע לצד מזרח, והשמש נטוי עליו תמיד, והוא רענן מצד אחד להיותו שתול על פלגי מים. וזהו המשובח שבאילנות, כי יסתפק בחום ובלחות הרבה. (המאירי)

גם להמאירי מקור הביטוי אזרח מתייחס אל העץ, וממנו הושאל אל האדם. האזרח הוא מי שגדל במקום בו נטעו אותו, שם הוא מקום הולדתו ושם הוא מקום גידולו. זהו מקומו הטבעי, שם יש לו תמיכה וסעד מן הסביבה. הגר הוא איפוא היפוכו של האזרח - הוא נדד למקום זר לו, לעומת האזרח הממשיך לחיות במקום הולדתו. וכן משמע מהתרגומים - אונקלוס ויונתן בן-עוזיאל - המתרגמים אזרח - 'יציבא', הוא ניצב קבוע, לעומת הגר שאיננו כך.

אוריתא חדא יהא ליציבא ולגירא דיתגירון ביניכון. (אונקלוס, שמות מט, מט).

וזהי משמעותו של הביטוי התלמודי, "יציבא בארעא וגירא בשמי שמיאזו" (ב"ק מב, א), המופיע בלשון תמיהה: וכי קבוע היציב ישאר למטה על האדמה, ואילו הארעי יגביה עד רום שמים!! - זה אינו הגיוני שהאזרח קודם לגר.

ומוסיף אבן-עזרא בביאורו לכתוב בתהילים (שם), שכבר הזכרנוהו בהקשר לשם העצם 'גר':
 וטעם אזרח - כאילו בעל ענפים רבים, וכמוהו מי שיש לו משפחה רבה. והפך זה הגר, כי הוא כמו גרגיר נכרת מהעץ.
 האזרח הוא בן-ישראל, כי לו התכונות של מי שנולד וגדל בעם ישראל. הן מושרשות בו והוא יונק חיותו ממנו.
 "בסוכות תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" (ויקרא כג, ד) - כלומר: כל אשר הוא מישראל, מגדולם ועד קטנם. שלא יהיה די באחד מבני הבית לדור בסוכה, והשאר ישבו בבתיים. אבל כולם ישבו בסוכות. (רמב"ן)
 אפילו אותן שיש להם בתים, ישבו בסוכות. (רשב"ם)
 האזרח הוא ישראל מלידה, 'כל האזרח' - הם כל ישראל כולם. הם אותם האנשים שיש להם בתים, כי הם אזרחים. ולמרות זאת עליהם לעבור בימי הסוכות להתגורר בדירת ארעי על פי מצות התורה.

העולה מדברינו, כי המושג גרות במקורו אינו מבטא ואינו מתייחס למהות הגרות. לכל היותר, הוא התייחס לכמה ממהלכי החיצוניים. עשית-נפשות, היא אשר ביטאה לראשונה מהלך של התגירות. המושג גרות החליף במשך הזמן את המושג הקדום הראשוני, עשית-נפשות. מה שביטאה עשית נפשות במקורות הקדומים, ביטאה גרות בכתובים שאחרי מתן תורה. הם הפכו במשך הזמן להיות שני מונחים מקבילים, כשהאחד מבאר ומבהיר את חבירו. במקורות הראשוניים ביטאה עשית-נפשות את שיא הגרות, את פיסגתה, ואילו הביטוי גר משמעו הצעד הראשון לקראת הפיסגה. לא תמיד בהכרח מי שנחשב גר במקום מגוריו, הפך במשך הזמן לאזרח.

אך זו היתה תחילת הדרך, שאם היא הלכה והשתכללה, הגיעה בסופה אל הפיסגה. למרות שהם נמצאים בשני הקצוות, זה בתחילה וזה בפיסגה, הם משתלבים זה בזה ומשלימים זה את זה. אחת מהדרכים של מי שחושק בחברה ובערכים חדשים, בערכי אמת, ביהדות, היתה לעזוב את סביבתו הטבעית, ולעבור להתגורר ליד החברה החדשה הזרה לו. הוא הפך לגר בסביבתו החדשה. ומשום שמצא בחברה החדשה קירבה ללב, הוא הזדהה איתה, ובהדרגה נטמע בה והפך להיות אחד מהם. הוא נולד מחדש.

המושג גרות שימש בראשיתו כמושג אוניברסאלי, המבטא מעמדם של כל מי שעזב את מקומו ונדד למקום אחר. הוא בפירוש איננו מושג יהודי-הלכתי. רק מאוחר יותר הוא פושט צורה ולובש צורה, ומתמקד במימד היהודי-הלכתי. גם ביטוי הגרות לבש צורה ופשט צורה. מהותה

אמנם לא השתנתה, אך ביטוייה קיבלו ממדים אחרים. אם מהותה היא, להכנס תחת כנפי השכינה, הרי הדרך אל היעד קיבל אופי אחר. גרות, הוא מושג הבנוי קומות קומות. בראשיתה, בתקופת האבות, היא התבטאה בכמה ענינים מעטים ומצומצמים. לאחר מתן תורה באה לה תוספת המרחיבה את עניניה. גרות בימינו נהיתה מושג רב-קומות - התוספות יחד עם היסודות מהוות יחידה אחת שלמה, כבנין רב-קומות המהווה שלמות אחת. במהות הגרות לא חל כל שינוי - היא נשארה במהותה ובשרשה כפי שהיתה מאז התבקש הצורך אליה: הכניסה והחסייה, תחת כנפי השכינה. ההתגלות בסיני ומתן תורה רק שינו את ממדיה. עד מתן תורה התבטאה ההתגיירות באמונה באלקים, בקיום שבע מצוות בני-נח ומצוותיו של אברהם; וממתן תורה ואילך ההתגיירות מיוסדת על האמונה באלקים וקבלת עולה של פל התורה ומצוותיה. מסלול ההתגיירות הרחיב את ממדיו - אין משיגים את היעד, אלא בכלים רחבים יותר.